

Eindbericht wilde zwijnen sterfte op de Veluwe in 2019



In de eerste helft van 2019 was er sprake van verhoogde sterfte onder de wilde zwijnen op de Veluwe. De meeste dood gevonden zwijnen waren in goede conditie. Op zich worden dode wilde zwijnen vaker gevonden, met name in voedselarme jaren of na een droge periode. Deze dieren zijn meestal mager. In de eerste helft van 2019 waren meer dode wilde zwijnen gemeld dan gemiddeld in voorgaande jaren. Bij geen van deze zwijnen is Afrikaanse varkenspest (AVP) of klassieke varkenspest (KVP) aangetroffen. Van februari tot en met april zijn zes dood gevonden wilde zwijnen door DWHC uitgebreid onderzocht. In juni zijn aanvullend nog drie wilde zwijnen bij DWHC binnengekomen, waarvan er twee konden worden onderzocht. Deze twee zwijnen waren geschoten vanwege afwijkend gedrag. De conclusie is dat bij drie van de acht onderzochte dieren een oorzaak is vastgesteld, maar bij de overige vijf dieren geen oorzaak is gevonden die de sterfte kon verklaren. Wel zijn diverse varkensziekten en gifstoffen uitgesloten als doodsoorzaak. Sinds (begin) van de zomer is geen verhoogde zwijnensterfte meer gemeld, ook niet in de eerste 3 maanden van 2020.

Aantal meldingen

De Faunabeheereenheid Gelderland ontvangt jaarlijks gemiddeld 20 meldingen van dood gevonden wilde zwijnen met onbekende doodsoorzaak. In 2019 waren tot half juni zo'n 60 meldingen binnengekomen. In de eerste drie maanden van 2019 viel het op dat het voornamelijk zeugen betrof. De zeugen waren drachtig of hadden pas biggen geworpen. In de maanden erna werden meer keilers, overlopers en biggen dan zeugen gevonden.

Verspreiding

De dode wilde zwijnen zijn met name op de Midden Veluwe gevonden, met een duidelijke 'concentratie' bij Hoog Buurlo, Deelerwoud en Nationaal park de Hoge Veluwe.

Buitengewone sterfte

De eerste vraag was, of er sprake was van een groter aantal gemelde dode wilde zwijnen of dat het hogere aantal een gevolg was van een grotere oplettendheid in verband met de Afrikaanse varkenspest in België en Oost-Europa. Omdat uit de andere provincies met wilde zwijnen geen bijzondere sterfte werd gemeld, was het onwaarschijnlijk dat de toename van meldingen alleen aan een verhoogde waakzaamheid kon worden toegeschreven. Bovendien waren zowel de manier waarop, als de plek waar een groot aantal van de gevonden dieren lagen, opvallend. Zieke dieren kruipen meestal weg, maar nu werden dieren midden op een pad gevonden, alsof ze zo waren omgevallen, of ze lagen midden op de hei alsof ze sliepen. Een verklaring voor de sterfte zou een dierziekte of gif kunnen zijn, waarbij de grootste zorg een besmetting met AVP was.

Geen Afrikaanse varkenspest

Voor een vroege signalering van een eventuele AVP-besmetting bij wilde zwijnen is door de overheid in samenwerking met betrokken instanties en organisaties, een protocol opgesteld. Alle dood gevonden wilde zwijnen waarbij geen sprake is van een andere duidelijke doodsoorzaak (verkeersongeval; afschot; stroperij) worden beschouwd als een AVP verdenking en worden bemonsterd en getest. Alle geteste wilde zwijnen waren negatief (geen virus aangetoond) voor AVP en KVP. Zolang in een gebied AVP niet was uitgesloten, konden geen dieren verder worden onderzocht. Als een 'vers' dood wild zwijn was gevonden, heeft de FBE Gelderland met de NVWA overlegd of het dier naar DWHC kon voor nader onderzoek.

Overleg deskundigen

Bij vijf van de zes dood gevonden wilde zwijnen was het onduidelijk waaraan ze waren doodgegaan. Een duidelijk pathologisch beeld ontbrak (geen afwijkingen te zien) en de uitgevoerde testen voor bekende varkensziekten waren negatief. Daarom werd in april een bijeenkomst georganiseerd met een aantal inhoudelijk deskundigen. Hierbij waren varkensspecialisten van de faculteit Diergeneeskunde en van varkensdierenartsenpraktijken, en deskundigen van de GD, DWHC, NVWA, WBVR, het ministerie van LNV, FBE-Gelderland en een aantal faunabeheerders aanwezig. Tijdens dit overleg zijn diverse ziekten en ziektebeelden besproken op zoek naar een mogelijke verklaring voor de verhoogde sterfte. Aansluitend is toen verder onderzoek ingesteld naar gifstoffen. Aanvullend zijn nog drie wilde zwijnen binnengekomen, waarvan twee dieren zijn onderzocht. Het 3e dier was ongeschikt om te kunnen onderzoeken (autolytisch).

Overzicht onderzoek naar doodsoorzaak en resultaten

- **Sectiebeeld**

Zes 'vers' dood gevonden wilde zwijnen (vier zeugen, één big/overloper en één keiler) en twee zieke, geschoten dieren (één big en één overloper) zijn bij DWHC onderzocht. De big viel steeds om. Hij krabbelde zich wel weer omhoog, maar viel dan weer om. Dit herhaalde zich een paar keer. De overloper gebruikte alleen zijn voorpoten. Het leek of het dier aan de achterkant verlamd was.

Van de zeugen waren drie dieren drachtig en had één zeug geworpen. Alle acht waren in normale of goede lichamelijke conditie.

Macroscopisch waren er vrijwel geen afwijkingen te zien. Ook bij het weefselonderzoek onder de microscoop waren weinig afwijkingen in de organen te zien. Wel vertoonden de keelamandelen veranderingen die vaker bij varkens worden gezien. Deze veranderingen zijn een 'normale' reactie en zijn niet kenmerkend voor specifieke ziekteverwekkers.

Bij twee dieren (één dood gevonden en één geschoten, ziek dier) werd een longontsteking vastgesteld. Het andere geschoten zieke dier had een ruggenmergontsteking.

- **Uitgevoerde onderzoeken**

- *Gen voor varkens stress-syndroom*

De eerste drie onderzochte zwijnen zijn bij VHL getest op de aanwezigheid van een gen voor het varkens stress-syndroom (PSS). Bij PSS ontstaat spierschade. De drie geteste dieren hadden het gen niet.

- *Bacteriële ziekteverwekkers*

Uit het bacteriologisch onderzoek bij VMDC bleek dat één zeug dood is gegaan aan een longontsteking veroorzaakt door de bacterie *Pasteurella multocida*. De longontsteking van de geschoten big was veroorzaakt door longwormen en de bacterie *Pasteurella multocida*. Bij de andere onderzochte wilde zwijnen is geen bacterie gevonden die de sterfte kan verklaren.

- *Virale ziekteverwekkers*

De dood gevonden dieren zijn bij het histologisch laboratorium van VPDC getest voor varkensgriep (influenza type A virus (IAV)) en bij Merefelt livestock Diagnostics voor het PRRS-virus: beide testen waren negatief.

Vervolgens is bij het WBVR een 'brede' screening naar meerdere virusfamilies uitgevoerd. De resultaten geven aan dat er geen aanwijzingen zijn voor Afrikaanse varkenspest, klasieke varkenspest of de ziekte van Aujeszky. Wel werd een enterovirus gevonden. Maar het sectie-beeld liet geen bijpassende afwijkingen zien. Deze virusfamilie komt wijd verspreid voor en diverse varianten worden vaak bij varkens gevonden zonder dat ze ziekteverschijnselen of sterfte veroorzaken.

Het geschoten wild zwijn met een ruggenmergontsteking, is getest op de ziekten van Teschen en van Talfan. Beide uitslagen waren negatief.

Conclusie: Er zijn geen aanwijzingen dat een bekend virus een rol speelt bij de sterfte van deze zwijnen.

- *Gifstoffen*

De levers van 4 dieren zijn bij WFSR (voorheen Rikilt) onderzocht op de aanwezigheid van de meest gebruikte bestrijdingsmiddelen in Nederland en een aantal natuurlijke gifstoffen (link naar de lijst staat in bericht <https://www.dwhc.nl/zwijnen-veluwe-update/>).

Er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van de geteste gifstoffen gevonden.

Mogelijke overige andere oorzaken

Botulisme, veroorzaakt door botuline-toxinen, komt bij varkens zelden voor. Maar omdat bekend is dat dieren door botuline-toxinen snel doodgaan en een zogenaamd negatief sectiebeeld hebben (er zijn geen zichtbare afwijkingen), is voor de zekerheid gekeken of de verwekker van botulisme aanwezig was. De verwekker kon niet worden aangetoond.

Conclusie:

*De doodsoorzaak van vijf van de zes onderzochte dood gevonden dieren blijft onduidelijk. Van één dood gevonden wild zwijn is de doodsoorzaak longontsteking door een *Pasteurella multocida* besmetting. Van de twee geschoten wilde zwijnen is duidelijk waarom ze afwijkend gedrag vertoonden. Het ene dier had een longontsteking veroorzaakt door longwormen en een *Pasteurella multocida* besmetting. En het andere geschoten wild zwijn had een ruggenmergontsteking. De oorzaak van deze ontsteking kon niet worden achterhaald. Van de overige vijf dood gevonden wilde zwijnen kan worden vastgesteld dat er géén aanwijzingen zijn voor één van de bekende varkensziekten of voor gifstoffen.*

Gebruikte afkortingen

AVP:	Afrikaanse varkenspest
DWHC:	Dutch Wildlife Health Centre
GD:	Gezondheidsdienst voor dieren
FBE:	Faunabeheereenheid
IAV (-S):	Influenza A Virus (-swine)
KVP	Klassieke varkenspest
LNV:	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
NVWA:	Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit
PRRS-virus:	Porcine reproductive and respiratory syndrome-virus
PSS:	Porcine Stress Syndrome
VHL:	Dr. van Haeringen Laboratorium
VMDC:	Veterinair Microbiologisch Diagnostisch Centrum
VPDC:	Veterinair Pathologisch Diagnostisch Centrum
WBVR:	Wageningen Bioveterinary Research
WFSR:	Wageningen Food Safety Research



Universiteit Utrecht



Datum

26 Maart 2020

Foto's

Bas Worm

Disclaimer

De inhoud van dit document is informatief. Er kunnen geen rechten aan worden ontleend of aanspraak op worden gemaakt.